

Hayat

Aydın TALAY

Hasat Mevsiminde Verimli ve Bol Mahsül

"Oğul beni kır ama sakın Şeyh Edebalî'yi kırma. Zira ben senin babanım, yeri gelir affederim ama şeyhini kırarsan yer gök titrer."

"Üç ayların hasad mevsimi olduğu bilincine sahip olan kadın ve erkekler ibadet, taat ve helal rızık peşinde gayret gösterirlerdi. Kandiller daha gelmeden sevgisi ve heyecanı nesilleri sarar hediyeleşme had safhaya ulaşırdı. Allah ve Resülüne ait ayların gaflet, riya ve malayani içinde geçmemesi için elleri işle uğraşırken gönülleri hakka bağlı olurdu."

İnsan yaratılışı itibarıyla garip bir mahlûktur. Yürümesi ve çevreyi tanınması için koca iki sene geçmesini beklerken ruhî yönden ise kâinatları içine alır. Kendisine bahşedilen kalp, ruh, akıl itibarıyla yaratılmışların en üstünü olduğu halde taşıdığı nefis bakımından ise her an uçurumdan aşağı gitmeğe hazır durumdadır. İmtihan sırn olarak nefis, mezalim ve hudut tanımazlık yönünden insanı hayvandan aşağı derecelere bile çekebilir. Kitapları asırlardır hizmet veren büyük mütefekkir Muhyiddin-i Arabî (k.s.) bu yüzden insanı ikiyüzlü bir aynaya benzetir. Bir yüzü meleklerle bakar ve güzellikleri yansıtırken, diğer yüzü ise hayvanata bakar der. İşte insan için Cenabı Hak çok geniş bir alan bahşetmiştir. Nefis, heva ve heveslerine hâkim olur ve ruhunu tekâmül ettirirse meleklerden üstün hale gelebilir. Cenabı Hak bu sebeptendir ki bir hadis-i kudsîde "Yere, göğe sığmam ama mümin kulumun kalbine sığarım" buyurmuştur.

Nefsin istek ve arzularının sonu olmadığı gibi bir kere insanı boyunduruğu altına almaya başladı mı insaf, merhamet bilmez ve dur durak tanımaz. Her arzu ve isteğini elde etmek için de insanı elem ve ıstıraplara sürükler. Bu emeller ve elemeler zincirinin temelini inilip de çözüm bulunmazsa kısacık hayat geçip gidecek ve insan Allah korusun eli boş yüzü kara kalabilecektir. Bu bakımdan Kur'anı Kerim'de ve yüzü suyu hürmetine varlık âleminde bulunduğumuz Resulü Ekrem (s.a.v.)'in hadisi şeriflerinde nefis terbiyesinden sık sık bahsedilmesi ve Efendimizin bu hususta örnek hayat sergilemesi büyük bir ilim dalı olan Tasavvufu doğurmuştur. Çünkü insan başarılı metotlarla ve sistemli olarak çalışmayı geliştirmeye ise nefis onu her an aldedebilir. İşte Tarikatlerin önemi ve mahiyeti ile yapmış oldukları derunî hizmetler burada ortaya çıkmaktadır. Latif bir cevher olan ruhun et ve kemikten ibaret ceset içinde

rahat etmesi ve galibiyet sağlması için fikir, şükür ve zikre ihtiyaç vardır. Toplumun aydınlatılması için Allah'ın veli kullanımına ihtiyaç vardır. Bir hadisi şeriflerinde Allah'ın Habibi (s.a.v.) Efendimiz "Akıllı bir kimseyi kendinize mürşid olarak isteyiniz ki doğruya ulaşsınız. Şayet ona isyan ederseniz pişman olursunuz." Allah'ın veli kullanı mahzun ve mahcup olacak değerlerdir. Zira yegâne amaçları nesillerin ve nefislerin her türlü kötülüklerden arındırılmasıdır.

Büyük zatlar yakından incelenecek olursa bir mürşide ve tarikata bağlı oldukları görülecektir. Karahanlılar ve Selçuklular meşayih büyük değer verir ve buldukları fırsatta ziyaret ettikleri gibi emirlerini de dinlerlerdi. Ertuğrul Gazi oğlu Osman Gazi'ye bıraktığı vasiyetnamesinde şöyle diyordu: "Oğul beni kır ama sakın Şeyh Edebalî'yi kırma. Zira ben senin babanım, yeri gelir affederim ama şeyhini kırarsan yer gök titrer." Osmanlı'nın altıyüz yıl hükümran olmasının sırrı ulemaya ve meşayih verdiği değerde yatar. Osman Gazi'nin hayırlı icraatlarında Şeyh Edebalî'nin ve Yıldırım Bayezid'in çalışmalarında Emir Sultan'ın büyük payı vardır. Zenbilli Ali Efendi olmadan Yavuz Sultan Selim'i ve Hacı Bayrami Veli olmadan II. Murad'ı düşünemezsiniz. Bilindiği gibi II. Murad güçlü ve tahtta iken Manisa'da tekkeye çekilmişti. Fakat Haçlıların Kosova Meydan Muharebesi için hazırlıklı olduğunu bilen şeyhi onu göreve döndürdü. Aynı şekilde Fatih Sultan Mehmet Han tahtta iken nefse mağlup olurda sorumlu olduğum halka bir haksızlık yaparım endişesi ile aynı arzuyu izhar ettiği zaman Akşemseddin Hazretlerinin şiddetli tepkisi ile bu kararından vazgeçmiştir. II. Murad'ın divanında bulunan bir beyti bu konuda derin manalar taşır:

Varalım bir iki gün zikredelim mevlayı

Bize mi ismarladılar bu yalan dünyayı

Tasavvuf büyükleri her meslek ve derece sahiplerini ilmik ilmik içine alacak şe-

kilde Ocak'lar kurmuşlardı. Abdalan'ı Rum gönülünü Hakk'a vermiş derviş ve hafızlar grubu olup Akıncılar denen Ocağın temelini teşkil etmiştir. Bunlar fetih öncesi yabancı ülkeye ilk giden zevat olup babacan ve halisane davranışları ile halkı mest ve hayran bırakırlardı. Hatta genç ve yiğit anlamını taşıyan fütüvvet kuvvetli bir teşkilat ruhuna dönüşüyordu.. Âhiyan-ı Rum, Anadolu'da sırf Allah rızası yolunda bir araya gelen kardeşler ruhunu temsil ediyor ve bütün esnaf ve ticaret erbabına yön veriyordu. Yaptıkları mamulün kenarında ocağın sembolü bulunur ve bununla hatalı davranışlar takip edilip cezalandırılırdı. Çanakkalenin Ezine ilçesinde adı ile anılan tekkede yatan Ahi Yunus Osman Gazi'nin büyük oğlu veliaht Süleyman Paşa'nın savaş arkadaşı idi.¹ Bu örnek kuruluşlardan Bâciyân-Rum ise hayırlı hizmet ve gönüllü çalışmalarda kadınları koştururdu. İşte bilhassa mübarek üç ayların girip Recep ayının başlaması ile birlikte bu Ocaklarda faaliyetlerin kanınca misali arttığı görülürdü. Daha sonra Âhi-ler Teşkilatı da denecek olan Âhiyan-ı Rum'un ocaklarında ve tekkelerde sırf Mevla'nın rızası için durmadan kazan kaynardı. Oruçlu olanlar, yolcular, garip-ler, kimsesizler yer içerdi. Hatta meşhur seyyah İbni Batuta 14. yüzyıl Anadolusundan bahseden eserinin ilgili bölümünde "Bir memlekette Sultan bulunmazsa o şehrin Âhi'si hâkimdir. Yolu diyar-ı Rumdan geçen herkim olursa olsun ona Hakk'ın emri ile asla darlık ve zeval ulaşmaz. Zira Fütüvvet Teşkilâtı onu seve seve yedirip, içirip ve barındıracaktır."² demektedir.

Akşam namazının cemaatle kılınmasını müteakip çaylar eşliğinde sohbetler başlayarak nefislerdeki kir ve pas silinirdi. Fütüvvet Kuran ve Sünnete bağlılığı sohbetlerle diri tutarken Allah'tan gayri olan şeylerin (mâsıvayı) beyinlerde ve kalplerde kökleşmesine engel olurdu. İşte bu sebeplerdir ki onlarda dünya gaye değil fakat bir vasıta olarak yer almıştır. Sohbetlerde taş misalinin çok verildiği görülür-

dü.Kara taşın inci olması için denizlerin dibinde olan mahlukun zararlı maddelerin etrafını kaplayıp eriterek inciye dönüştürme gayreti gibi her Müslümanın davasına er kazanması konu edilirdi.Yatsıya kadar devam eden sohbetleri yine cemaatle namazı müteakip hatme ve zikir takip ederdi.

İstanbul'da hâlâ bazı mahalle aralarında raslanan çukur sadaka taşları bu dönemden kalan eserlerdir. Riyadan kaçmak için hayır sahibi sadakasını bu taşların çukur yerine kimseye çaktırmadan koyarken, gerçek ihtiyaç sahibi de onuru kırılmadan yaklaşıp ancak ihtiyacı kadar olan akçeyi alarak sevinçle uzaklaşırdı. Fakirlerin, varlıklıya duacı; zenginlerin ise şefkat ve merhamet sahibi haline gelmelerinde mübarek üç aylardaki feyizli sohbetlerin payı büyüktü. Hastalar ve mahalleye yeni gelen garipler ziyaret edilir, ihtiyacı giderilirdi. Recep ve Şaban aylarında Pazartesi ve Perşembe günleri oruç olduğu için sofralar bir başka renge bürünürdü. Evlere, işyeri ve tekkelere birbirinden güzel ibretli, dikkat çekici ve etkileyici levhalar asılırdı. Bu levha ve eserlerdeki renk, tezyinat, yazı çeşitleri hattatlığı birinci sınıf meslek haline getirmişti. Kadınlara ait yerlerde "Eşine, aşına işine sahip ol", levhası dikkati çekerken erkeklere ait yerlerde ise "Eline, diline, beline sahip ol" levhası göze çarpardı. Üç ayların hasad mevsimi olduğu bilincine sahip olan kadın ve erkekler ibadet, taat ve helal rızık peşinde gayret gösterirlerdi. Kandiller daha gelmeden sevgisi ve heyecanı nesilleri sarar hediyeleşme had safhaya ulaşırdı.. Allah ve Resülüne ait ayların gaflet, riya ve malayani içinde geçmemesi için elleri işle uğraşırken gönülleri Hakk'a bağlı olurdu. Ramazanların ise tadı ve manası dillere sığmayacak kadar güzel ve feyizli idi.

Dipnotlar:

1- Dr. Hasan Küçük, *Tarikatlar ve Türkler üzerindeki Müsabet Tesirleri*, s. 229.

2- *Maarif Vekâleti Tarih Vesikaları*, sayı:17, s. 101.